

Ὁμιλία 11η

(Ἀποκ. 2, 7-9)

Ὑποσχέσεις στόν ἄγγελον τῆς Ἐφέσου. Ἡ ἐπιστολή πρὸς τόν ἄγγελον τῆς Σμύρνης. Τὰ ἔργα, ἡ θλίψις καὶ ἡ πτωχεία τοῦ ἀγγέλου τῆς Σμύρνης.

Ἡ ἐπιστολή τοῦ Κυρίου πρὸς τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἐφέσου τελειώνει μέ μία χαρακτηριστική ἔκφραση πού εἶναι περίπου γενική γιά κάθε ἐπιστολή:

«Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, ὃ ἐστίν ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ μου.»¹ Σέ ἐκεῖνον πού θά νικάει θά τοῦ δώσω νά φάει ἀπό τό ξύλο τῆς ζωῆς, πού εἶναι μέσα στόν Παράδεισο τοῦ Θεοῦ μου, λέει ὁ Χριστός.

Σᾶς εἶπα ὅτι αὕτη ἡ φράση ἐπαναλαμβάνεται σάν ἐπωδός στό τέλος κάθε ἐπιστολῆς, μέ κάποιες μικρές παραλλαγές, ἀνάλογα μέ τά χαρακτηριστικά τῶν παρρησιῶν. Δίνεται ἡ ὑπόσχεση σ' ἐκεῖνον πού θά νικάει στόν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Σατανᾶ ὅτι θά ἀπολαύσει τήν γεύση τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἐγγύηση δέ αὐτῆς τῆς νίκης εἶναι ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ καί ἡ πίστη μας σ' Ἐκεῖνον.²

1. Ἀποκ. 2, 7.

2. Βλ. Α' Ἰωάν. 5,5. Πρβλ. Ματθ. 10,22. 24,13. Μᾶρκ. 13,13. κ.ἀ.

Ἡ γεύση τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς, πού ὁ Κύριος ὑπόκειται, εἶναι ἡ ἐμποδισμένη ἐκείνη γεύση στούς πρωτοπλάστους, οἱ ὁποῖοι μετά τήν πώση τους διώχθηκαν ἀπό τόν παράδεισο καί ἐμποδίστηκαν, ἢ μᾶλλον διώχθηκαν ἀκριβῶς γιά νά ἐμποδιστοῦν, ἀπό τό νά δοκιμάσουν ἀπό τό ξύλον τῆς ζωῆς (ξύλον θά πεῖ δένδρο), ἀπό τό δένδρο τῆς ζωῆς, γιά νά μή γίνουν ἀθάνατοι, καί ἔτσι τό κακό γίνει ἀθάνατο, «ἵνα μὴ τὸ κακὸν ἀθάνατον γένηται», ὅπως λένε οἱ Πατέρες ἐρμηνεύοντας.³ Καί ὅπως ἀντιλαμβάνεστε, ἔμεινε ἄβατη καί κλεισμένη ἡ πύλη τοῦ παραδείσου· μέ ἄλλα λόγια, στή ζωή τους εἰσῆλθε ὁ θάνατος. Τώρα ὅμως προσφέρεται ὁ καρπὸς τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χριστό, ὁ Ὁποῖος ἄνοιξε τὸν δρόμο πού ὁδηγεῖ στὸν Παράδεισο τοῦ Θεοῦ.⁴

3. Βλ. ἁγ. Γρηγορίου Θεολόγου, *Λόγος ΛΗ΄, Εἰς τὰ Θεοφάνεια*: «ἵνα μὴ ἀθάνατον ἢ τὸ κακόν» (PG 36, 324D), καί ἁγ. Ἐπιφανίου Κύπρου, *Κατὰ Ὡριγένους, ΚΣ΄*: «Ὡσπεροῦν ἀλεξιφαρμάκου γὰρ τρόπον ὑπὸ τοῦ ἀλεξιτήρος ἡμῶν ἀληθῶς καὶ ἱατροῦ Θεοῦ πρὸς ἐκρίζωσιν τῆς ἁμαρτίας παρελήφθη ὁ θάνατος καὶ ἀφανισμόν, ἵνα μὴ διαιωνίζον ἐν ἡμῖν εἴη τὸ κακόν, ἀθάνατον ἅτε ἐν ἀθανάτοις ἀνατεῖλαν, αὐτοὶ δὲ λελωβημένοι καὶ ἐκστάντες νοσοῦντων τρόπον τῆς οἰκείας ἀρετῆς ἐπὶ πολὺ διατρέβωμεν, ἅτε ἐν ὑφεστηκόσιν αἰεὶ καὶ ἀθανάτοις σώμασι τὴν κατὰ τὸ ἁμάρτημα μεγάλην τρέφοντες νόσον. διὸ δὴ καλῶς ταύτην πρὸς ἅμωφ σωτηρίαν καὶ ψυχῆς καὶ σώματος φαρμακευτικῆς τρόπον καθάρσεως τὸν θάνατον ὁ Θεὸς ἠΐρατο, ἵνα πανάμωμοι καὶ ἀσινεῖς οὕτως ἐξεργασθῶμεν.» (PG 41, 1112BC).

4. Κατὰ τούς Πατέρες, τὸ δένδρον τῆς ζωῆς εἶναι τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, τὸ δένδρον εἶναι ὁ Σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ, ὁ καρπὸς αὐτοῦ εἶναι τὸ Σῶμα καὶ τὸ Αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Ἡ Γένεσις, Χριστιανικὴ Ἀνθρωπολογία*, Τόμ. Στ΄, Μάθημα 71ο, ἐκδ. Ἱ. Μ. Κομνηνείου, Στόμιον 2022.

Ὅταν λέει «τοῦ Θεοῦ μου», εἶναι κάτι ἀνάλογο μέ ἐκεῖνο τό ὁποῖο εἶχε πεῖ στίς μυροφόρες –στό εὐαγγέλιο τοῦ Ἰωάννου– «ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν»⁵. Ἀναφέρεται βεβαίως στήν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος ὡς Θεάνθρωπος ἄνοιξε τὴν πύλη τοῦ Παραδείσου. Διότι ὡς Θεός θά ἦταν περίεργο νά τὴν ἀνοίξει ἢ νά μὴ τὴν ἀνοίξει. Ὁ Θεός κρατοῦσε τό ἀνθρώπινο γένος μακριά ἀπὸ τὴν ἀθανασία, μακριά ἀπὸ τὴν αἰώνια ζωὴ. Ὁ ἐνανθρωπήσας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ἡ ἀνθρώπινη φύση τοῦ Κυρίου, εἶναι ἐκείνη πού ἀγωνίσθηκε, ἐργάσθηκε καὶ ὁδήγησε τό ἀνθρώπινο γένος πάλι στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.⁶

Σέ τί ὅμως πρέπει νά ἀγωνιστεῖ ὁ κάθε ἕνας προκειμένου νά νικήσει;

Πρέπει νά ἀγωνιστεῖ σέ ὅ,τι ἀναφέρει ἡ ἐπιστολή, πού εἶχαμε διαβάσει καὶ ἀναλύσει στά δυό τελευταῖα μας θέματα· καὶ αὐτά δέν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἡ ἀποστροφή καὶ ὁ ἀγώνας ἐναντίον κάθε δογματικῆς καὶ ἠθικῆς παρεκκλίσεως καὶ ἡ ἐμμονή στήν πρώτη καὶ ζέουσα ἀγάπη, αὐτὴν πού παραπονέθηκε ὁ Κύριος στόν ἐπίσκοπο τῆς Ἐφέσου, λέγοντας «τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκας».

5. Ἰωάν. 20, 17.

6. «Ἐύλογον γὰρ ζωῆς τὴν μακαρίαν λέγει καὶ ἀτελεύτητον ζωὴν, ἧς οἱ ἅγιοι ἐν ἀπολαύσει γενήσονται ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ βασιλείᾳ, ἣν νῦν Παράδεισον ἐκάλεσεν. ... Τὸ δέ γε εἰπεῖν τὸν Κύριον "τοῦ Θεοῦ μου" μὴδένα σκανδαλίζετω· πρέπει γὰρ τῇ μετὰ σαρκὸς οἰκονομίᾳ πάντα τῶν ῥημάτων τὰ ταπεινά. καὶ γὰρ καὶ ἐν Εὐαγγελίῳ εἶρηκε· "πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν"» (Οἰκουμένιος, σ. 50)

Φυσικά, αντιλαμβάνεστε ότι η υπόσχεση αυτή του Χριστού⁷ αντιτίθεται σ' ἐκεῖνες τίς ἐπιτρεπόμενες ἀπο τούς Νικολαίτες σαρκικές ἀπολαύσεις, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶπε ὅτι μισεῖ τά ἔργα τους.

Ἔτσι, ἀγαπητοί μου, κλείνει ἡ πρώτη ἀπό τίς ἐπτά ἐπιστολές τῆς Ἀποκαλύψεως. Καί τώρα, μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, ἐρχόμαστε στή δεύτερη. Αὕτη ἡ ἐπιστολή ἀπευθύνεται πρὸς τόν ἐπίσκοπο τῆς Σμύρνης.

Αἰσθανόμαστε μιὰ ἰδιαίτερη συγκίνηση, ὅταν ἀκοῦμε αὐτές τίς πόλεις, πού εἶναι τόσο κοντά μας. Ὅχι ἀπλῶς κοντά μας, ὅχι μόνο ἑλληνικές, ἀλλά ἀπέναντί μας, ἐδῶ! Ἄν βγεῖτε στήν κορυφή τοῦ Κισσάβου καί βάλετε μιὰ δυνατή φωνή, θά ἀκουστεῖ ἡ φωνή σας στή Σμύρνη! Ἀπέναντι, ἐδῶ, ἀνατολικά· ἡ Σμύρνη, ἀπέναντι! Πάρα πολλοί ἄνθρωποι ἀπό σᾶς φύγατε ἀπό τήν Σμύρνη.

Δέν θά εἶχε τήν αἴσθηση αὕτη ἓνας Κινέζος πού θά διάβαζε τήν Καινή Διαθήκη ἢ ἓνας Γιαπωνέζος, ἓνας Ἀφρικανός ἢ ἓνας Ἀμερικανός. Ἔχουμε κι αὐτό τό μεγάλο προνόμιο· ὅλα αὐτά, ὅλες αὐτές οἱ μεγάλες ἀλήθειες τοῦ Κυρίου, τοῦ Θεοῦ τοῦ Οὐρανοῦ, ἔχουν πάρεي ὑλικό, ἔχουν πάρει χρώματα ἀπό αὐτόν ἐδῶ τόν χῶρο τόν ἑλληνικό, ἀπ' αὐτήν τή Μεσόγειο Θάλασσα, τόν Μικρασιατικό χῶρο, καί λοιπά. Εἶναι, ἔτσι, ἰδιαίτερα συγκινητικό.

Ἡ ἐπιστολή αὕτη πρὸς τόν ἐπίσκοπο τῆς Σμύρνης λέει τά ἑξῆς:

«Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Σμύρνη ἐκκλησίας γρά-

7. «Τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φαγεῖν ἐκ τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς.»

ψον· τάδε λέγει ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς καὶ ἔζησεν· οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν· ἀλλὰ πλούσιος εἶ· καὶ τὴν βλασφημίαν ἐκ τῶν λεγόντων Ἰουδαίους εἶναι ἐαυτούς, καὶ οὐκ εἰσίν, ἀλλὰ συναγωγή τοῦ σατανᾶ. μηδὲν φοβοῦ ἃ μέλλεις παθεῖν. ἰδὸν δὴ μέλλει βαλεῖν ὁ διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν ἵνα πειρασθῇτε, καὶ ἔξετε θλίψιν ἡμέρας δέκα. γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς. Ὁ ἔχων οὕς ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. Ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου.»⁸

Δηλαδή: Καί στόν ἐπίσκοπο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Σμύρνης γράψε, λέει ὁ Κύριος στόν Ἰωάννη τόν Εὐαγγελιστή, ὅτι αὐτός πού εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος, ὁ ὁποῖος ἔγινε νεκρός καί ἔζησε, λέει τά ἑξῆς: Γνωρίζω τὰ ἔργα σου καί τή θλίψη σου καί τὴν φτώχεια σου, ἀλλὰ εἶσαι πλούσιος. Γνωρίζω καί τὴν συκοφαντία πού σοῦ ἔγινε ἀπ' αὐτούς πού λένε ὅτι εἶναι Ἰουδαῖοι, καί δέν εἶναι, ἀλλὰ εἶναι συναγωγή τοῦ Σατανᾶ. Μὴ φοβᾶσαι γιά ἐκεῖνα πού πρόκειται νά πάθεις. Νά, ὁ διάβολος πρόκειται νά βάλει μερικούς ἀπό σᾶς στή φυλακή γιά νά πειρασθεῖτε καί νά δοκιμαστεῖτε, καί θά ἔχετε θλίψη δέκα ἡμέρες. Γίνε πιστός μέχρι τόν θάνατο, καί θά σοῦ δώσω τό στεφάνι τῆς ζωῆς. Αὐτός πού ἔχει ἀντί ἃς ἀκούσει τί λέει τό Πνεῦμα τό Ἅγιο στίς Ἐκκλησίες. Αὐτός πού νικᾷ δέν θά ἀδικηθεῖ ἀπό τόν θάνατο τόν δεύτερο.

Ἡ Σμύρνη, ὅπως σᾶς εἶπα προηγουμένως, εἶναι πόλη ἐλληνικότατη, τό ὄνομά της εἶναι ἐλληνικό, καί

8. Ἀποκ. 2, 8-11.

βρίσκεται ἑβδομήντα περίπου χιλιόμετρα βορείως τῆς Ἐφέσου, τῆς προηγούμενης Ἐκκλησίας, πού ὁ Κύριος ἀπέστειλε ἐπιστολή, ἀλλά καί νοτίως τῆς ἄλλης πόλεως, τῆς Περγάμου, πρὸς τὴν ὁποία ἐπίσης ὁ Κύριος στέλνει ἐπιστολή. Συνεπῶς βρίσκεται μεταξὺ τῶν δύο πόλεων Ἐφέσου καί Περγάμου, τίς ὁποῖες συναγωνίζονται σέ ὅλους τοὺς τομεῖς, καί τοὺς ἐμπορικούς καί τοὺς πολιτιστικούς.⁹

Στὴ Σμύρνη ὑπῆρχε ἰουδαϊκὴ Συναγωγή, ἡ ὁποία διέκειτο ἐχθρικῶς πρὸς τὸν Χριστιανισμό, καί μὲν αὐτὴν ἀσχολεῖται, κατὰ ἓνα μεγάλο καί σημαντικό μέρος, ἡ παροῦσα ἐπιστολή πρὸς τὸν ἐπίσκοπο τῆς Σμύρνης.¹⁰

9. «*Ἡ πρώτη τῆς Ἀσίας κάλλι καὶ μεγέθει καὶ λαμπρότατη καὶ μητρόπολις καὶ ἡ νεωκόρος τῶν Σεβαστῶν κατὰ τὰ δόγματα τῆς ἱερωτάτης συγκλήτου καὶ κόσμος τῆς Ἰωνίας Συμυρναίων πόλις.*» (*Pausanias periegeta y su contexto de formación en el Oriente heleno: Esmirna y Pérgamo*, p. 136-37). Θεωρεῖτο ὡς ἡ πιὸ ὁμορφὴ πόλη τῆς Ἰωνίας, ἐνῶ, κατὰ τὸν Λουκιανό, ἀποτελοῦσε τὸ προπύργιο τῶν μουσῶν καὶ τῶν χαρίτων, πού μαζί μέ τὴν Ἐφεσο ἀποτελοῦσαν τοὺς δύο ὀφθαλμούς τῆς Ἀσίας. Μετὰ τὴν ὁλοσχερὴ καταστροφή τῆς ἀπὸ τοὺς Λύδες, ξαναχτίστηκε βάσει σχεδίου ἀπὸ τὸν Λυσίμαχο, στρατηγὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Χάρη στοῦ μεγάλο λιμάνι τῆς, ἀναδείχθηκε ὡς τὸ πιὸ σπουδαῖο ἐμπορικὸ κέντρο. Περιφέρημε ἦταν καί ἡ πλακόστρωτη ρυμοτομία τῆς. Ἀπὸ τὴν πόλη αὐτὴ ξεκινοῦσαν πολλοὶ δρόμοι πού διέσχιζαν τὴ Λυδία καί τὴ Φρυγία. Ὅλοι οἱ πολῖτες τῆς Σμύρνης ἔκαναν τὰ πάντα ὥστε ἡ πόλη τοὺς νὰ εἶναι ἡ πρώτη καί ἡ ἑσχάτη πόλη στὴν Ἀσία.

10. Βλ. ἁγ. Ἰγνατίου Θεοφύρου, *Πρὸς Φιλαδελφεῖς*, VI, ΕΠΕ 119, 4, 126. Ἡ Σμύρνη ἦταν κατ' ἐξοχὴν εἰδωλολατρικὴ πόλη. Ἐκεῖ ὑπῆρχαν ναοὶ ἀφιερωμένοι στίς Κυβέλη, Νέμεση, Ἀφροδίτη, καί στοὺς Δία, Ἀπόλλωνα καί Ἀσκληπιό. Χαρακτηριστικὴ ἦταν καί ἡ πιστότητά τῆς πρὸς τὴ Ρώμη, ἀφοῦ μόνη αὐτὴ εἶχε λάβει ἄδεια γιὰ ἀνέγερση Ἱεροῦ ἀφιερωμένου στὸν αὐτοκράτορα Τιβέριο (23 μ. Χ.), λαμβάνοντας ἔτσι τὸν τιμητικὸ τίτλο τῆς *Νεωκόρου*.

Ἡ ἐπιστολή αὐτή, μαζί μέ τήν ἐπιστολή πρὸς τόν ἐπίσκοπο τῆς Φιλαδελφείας, εἶναι οἱ μόνες ἐπιστολές πού στεροῦνται ἐλέγχου· ἔχουν μόνο ἐπαίνους! Δέν ὑπάρχει καμμία κατηγορία· μόνον ἔπαινοι! Εἶναι ἐπιστολές γεμᾶτες ἀπό ἔπαινο καί ἀπό παρηγορία.

Πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Σμύρνης ὑπῆρξε ὁ Βουκόλος. Διάδοχος τοῦ Βουκόλου, πιθανότατα δέ καί παραλήπτης τῆς ἐπιστολῆς, εἶναι ὁ ἀποστολικός Πατέρας καί Ἱερομάρτυρας ἅγιος Πολύκαρπος, πού μαρτύρησε στίς 23 Φεβρουαρίου τοῦ ἔτους 155 μ.Χ..

Ἡ ἐπιστολή αὐτή πρὸς τόν ἐπίσκοπο τῆς Σμύρνης εἶναι ἓνα κλασσικό ὑπόδειγμα παρηγορίας γιά τούς ἥρωες τῆς Πίστεως.

«Τάδε λέγει ὁ πρῶτος καί ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρὸς καί ἔζησεν.»

Ἡ προσηγορία, ἡ ὀνομασία αὐτή τοῦ ἀποστολέως Χριστοῦ, εἶναι παρμένη ἀπό τήν εἰσαγωγική ὀπτασία, πού εἶχαμε ἀναλύσει μιά περασμένη φορὰ,¹¹ καί προσιδιάζει, ταιριάζει μέ τό ὅλο περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς πού ἀκολουθεῖ, διότι ὁ λόγος ἀναφέρεται στούς διωγμούς, στά μαρτύρια καί στὸν θάνατο. Συνεπῶς δέν θά πρέπει νά φοβηθοῦν ἐκεῖνοι πού θά ὑποστοῦν τό μαρτύριο καί τόν θάνατο, διότι ἐκεῖνος πού τούς στέλνει τήν ἐπιστολή καί πού γιά χάρη Του ὑφίστανται τό μαρτύριο καί τόν θάνατο, Αὐτός εἶναι ἐκεῖνος πού «ἐγένετο νεκρὸς καί ἔζησεν». Μέ ἄλλα λόγια, τί ἔχουν νά φοβηθοῦν; Τόν θάνατο; Σέ τίποτα δέν ἔχει νά τούς βλάψει, ἀφοῦ θά ἀναστηθοῦν δυνάμει τῆς ἀναστάσεως τοῦ

11. Βλ. Ἀποκ. 1, 8-20, ὅπως καί Ὅμιλίες 4η καί 8η.

ἐνανθρωπήσαντος Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ.

Ὁ ἅγιος Ἀνδρέας Καισαρείας γράφει: «*Πρῶτός ἐστιν ὡς Θεός· ἔσχατος, ὡς ἄνθρωπος ἐπ' ἐσχάτων τῶν καιρῶν γεγονώς, καὶ διὰ τῆς τριημέρου νεκρώσεως ἀνοίξας ἡμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον.*»¹².

Ἀλήθεια, τί θά πεῖ «ἐγὼ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος»; Πρῶτος λέγεται ὡς Θεός, ἔσχατος ὡς ἄνθρωπος· διότι πρῶτος εἶναι ἐκεῖνος πού ὑπάρχει πρὸ πάντων τῶν ὄντων· ἔσχατος δέ, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση, διότι προσέλαβε ἀνθρώπινη, κτιστή φύση, ἐκ τῶν ὑστέρων, ὡς ἔσχατος.

Ἀλλὰ ἀκόμη ἡ προσηγορία «ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος» δέν εἶναι κάτι ἄλλο παρὰ μία ἀπήχηση τοῦ Α καὶ τοῦ Ω, πού μᾶς εἶχε πεῖ στό προοίμιο τοῦ βιβλίου τῆς Ἀποκαλύψεως· «*Εγὼ εἰμι τὸ Α καὶ τὸ Ω*»¹³, δηλαδή ἡ Ἀρχὴ καὶ τό Τέλος, ὁ Πρῶτος καὶ ὁ Ἐσχατος. Ἐγὼ ἔχω στόν ἑαυτό μου κάθε τί πού εἶναι ἀρχή, κάθε τί πού εἶναι πρῶτο ἀπό ὅλα τά κτίσματα, καὶ κάθε τί πού εἶναι τελευταῖο· ὅλα ὑπάρχουν σ' ἐμένα, τόν Θεό.

«*Οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλίψιν καὶ τὴν πτωχείαν· ἀλλὰ πλούσιος εἶ.*»¹⁴ Γνωρίζω τὰ ἔργα σου καὶ τὴν θλίψη σου καὶ τὴ φτώχεια σου· ἀλλὰ εἶσαι πλούσιος.

Βέβαια, ἐκ πρώτης ὄψεως μοιάζει ὅτι εἶναι ὀξύμωρο τό πράγμα· πῶς εἶναι πλούσιος, ἀφοῦ εἶναι φτωχός; Διότι λέει γνωρίζω τὴ φτώχεια σου, ἀλλὰ εἶσαι πλούσιος!

12. PG 106, 233D-236A. «Ὁ εἰς πεῖραν φησιν ἐλθὼν θανάτου, καὶ θανάτῳ θανατώσας τὸν θάνατον» (Οἰκουμένιος, σ. 50).

13. Ἀποκ. 1, 8. Βλ. Ὁμιλία 4η.

14. Ἀποκ. 2, 9.

Ίσως ένας πού ασχολεῖται μόνο μέ τά οἰκονομικά καί δέν ἔχει κανένα πνευματικό ὀρίζοντα, οὔτε κἄν τήν γλώσσα τῆς ἀλληγορίας γνωρίζει, θά μπορούσε νά πεῖ ἐδῶ: *Μήπως ὁ ἐπίσκοπος εἶχε τίποτα κρυμμένα χρήματα πουθενά, ἄν καί φαινόταν πτωχός, καί γι' αὐτό τώρα ὁ Κύριος τοῦ λέει "γνωρίζω ὅτι εἶσαι πλούσιος"; Μήπως τά εἶχε κρυμμένα ἢ εἶχε καταθέσεις;*

Ὅχι, δέν ἀναφέρεται προφανῶς σ' αὐτό. *Εἶσαι φτωχός, τό ξέρω αὐτό, τοῦ λέει ὁ Κύριος· εἶσαι φτωχός. Γνωρίζω λοιπόν τά ἔργα σου, ξέρω τίς θλίψεις σου, ξέρω καί τή φτώχεια σου. Παρά ταῦτα –θά σοῦ τό δείξω αὐτό– εἶσαι πλούσιος!*¹⁵

Ἐδῶ ἔχουμε ἓνα τρίπτυχο μιᾶς χριστιανικῆς πορείας πρὸς τήν ἀγιότητα. Θά παρακαλέσω ὅλως ἰδιαιτέρως νά προσέξουμε αὐτό τό τρίπτυχο, γιατί ἀποτελεῖ πορεία τῆς Ἐκκλησίας, πορεία δηλαδή τῶν πιστῶν. Θά παρακαλέσω ἀκόμη, γιά ὅ,τι θά ἀκούσετε, μήν πεῖτε ὅτι αὐτό εἶναι γιά μερικούς, γιατί εἶναι γιά ὅλους μας.

Ποιό εἶναι τό τρίπτυχο αὐτό;

Εἶναι τά ἔργα, ἡ θλίψη καί ἡ πτωχεία.

Ὅταν ὁ Κύριος λέει «οἶδά σου τὰ ἔργα», γνωρίζω τά ἔργα σου, σημαίνει ὅτι ὁ Κύριος ξέρει τά ἔργα τοῦ ἐπισκόπου.

Καί ποιὰ εἶναι αὐτά τά ἔργα;

Εἶναι ἡ δράση ἡ ποιμαντική τοῦ ἐπισκόπου στήν πόλη τῆς Σμύρνης. Εἶναι τά ἔργα τῆς ἀγάπης καί τῆς φιλανθρωπίας. Ἀλλά εἶναι καί τά ἔργα τῆς Βασιλείας τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀκόμη, ἄν θέλετε, δέν εἶναι

15. Βλ. *Β' Κορ.* 6, 10. Πρβλ. *Β' Κορ.* 8, 9. *Ίακ.* 2, 5.

μόνο τὰ ἔργα αὐτά, μέ τή στενή σημασία τῆς λέξεως. Ἀλήθεια, εἶναι πολύ στενή ἡ σημασία τῆς λέξεως, ὅταν λέμε ὅτι ἔργα εἶναι μόνο ἡ φιланθρωπία· γιατί, συνήθως, καλὰ ἔργα λέμε τήν φιλανθρωπία. Ἔργα, μέ τήν εὐρεῖα ἔννοια, εἶναι ὁ βίος καί ἡ πολιτεία τοῦ πιστοῦ. Νά τό ξέρουμε αὐτό.

Μπορεῖ κάποιος ἄνθρωπος νά μήν ἔχει τή δυνατότητα νά κάνει φιλανθρωπία, δηλαδή νά δώσει ἐλεημοσύνη, νά δώσει χρήματα, ἢ νά ἀνεβεῖ καί νά κατεβεῖ σκάλες γραφείων καί ὑπουργείων γιά νά διεκπεραιώσει ὑποθέσεις ἀνθρώπων πού ἔχουν τήν ἀνάγκη του, μπορεῖ νά εἶναι στό κρεβάτι, μπορεῖ νά εἶναι πάμπτωχος ἄνθρωπος, ἀλλά νά ἔχει ἔργα. Καί ποιά εἶναι τὰ ἔργα αὐτά; Εἶναι ὁ βίος καί ἡ πολιτεία του, ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖο ζεῖ. Αὐτά εἶναι, μέ εὐρεῖα ἔννοια, τὰ ἔργα τοῦ πιστοῦ.

Κάποτε, ἀγαπητοί, θά πεῖ καί σ' ἐμᾶς ὁ Κύριος: «Οἶδά σου τὰ ἔργα», γνωρίζω τὰ ἔργα σου! Ποιά; τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο ἔζησες, πῶς σκεπτόσουν, πῶς μιλοῦσες, πῶς ἐνεργοῦσες. Γνωρίζω ἄν εἶχες μέσα σου φιλάνθρωπες διαθέσεις, χωρίς ἴσως νά εἶχες τήν δυνατότητα αὐτές τίς φιλάνθρωπες διαθέσεις νά τίς ἐκδηλώσεις, νά τίς κάνεις πράξεις.

Πόσες φορές βλέπουμε κάποιους ἀνθρώπους, θέλουμε νά τούς βοηθήσουμε, ἀλλά δέν μπορούμε· ἔχουμε ὅμως τή διάθεση μέσα μας. Κάποτε μπορεῖ νά κλάψουμε γι' αὐτό τό πράγμα καί νά ποῦμε: *Θεέ μου, κοίταξε αὐτούς τούς ἀνθρώπους! Κοίταξε· χιόνισε, κάνει κρύο, καί ὑπάρχουν ἀνθρώποι πού εἶναι στά ἀντίσκηνα, μά ὥς σεισμόπληκτοι, μά ὥς φυγάδες, μά ὥς πρό-*

σφυγες, μά ὥς μή ἔχοντες στέγη!... Καί πονέσουμε γι' αὐτό! Ἀλλά καί γιά τά πουλιά, τά σπουργίτια, πού δέν μποροῦν νά βροῦν τίποτα νά φᾶνε γιατί ἔχει πολύ χιόνι! Τά βλέπει καί λέει: Κύριε, ἄχ αὐτά τά πουλάκια... ὑποφέρουν γιατί ἐγώ ὁ ἄνθρωπος φταίω. Ἄν ἐγώ δέν ἁμάρτανα στόν παράδεισο, ἡ κτίση δέν θά ὑπέφερε αὐτή τήν ὥρα. Ἄν λοιπόν ὑπάρχει αὐτή ἡ κατάσταση μέσα στήν κτίση, εἶναι γιατί ἐγώ ὁ ἄνθρωπος φταίω!¹⁶

Πεῖτε μου· αὐτά ὅλα δέν εἶναι ἔργα; δέν εἶναι φιλόανθρωπες ἐκδηλώσεις; Καί ἂν κανεῖς ἀκόμη, ἂν θέλετε, ἀνοίξει τό παράθυρό του καί βάλει ψιχουλάκια στό παράθυρο, καί περιμένει νά ἔρθουν τά σπουργιτάκια (κυρίως τά σπουργίτια ἔχουμε τώρα τόν χειμῶνα· κι ἄλλα πουλιά ὑπάρχουν, ἀλλά κυρίως αὐτά εἶναι τά ἐπικρατέστερα ἐδῶ γύρω στά σπίτια μας) καί ἔρθουν τά πουλάκια νά φᾶνε ψιχουλάκια, αὐτά δέν εἶναι φιλόανθρωπα αἰσθήματα;¹⁷

16. Βλ. Ρωμ. 8,22: «οἶδαμεν ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει καὶ συνωδίνει ἄχρι τοῦ νῦν», καὶ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, *Εἰς τὴν Πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολήν*, Ὁμιλία ΙΔ', PG 60, 530A: «Τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, οὐχ ἐκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα. Τί ἐστι, "τῇ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη"; Φθαρτὴ γέγονε. Τίνος ἔνεκεν; καὶ διὰ τί; Διὰ σὲ τὸν ἄνθρωπον.». Ἡ διαταραχὴ τῶν σχέσεων ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ ἐξακολουθεῖ νά ἐπιφέρει μέχρι καὶ σήμερον τὴν διαταραχὴ τῶν σχέσεων τοῦ ἀνθρώπου μέ τὴν κτίση, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον τὸν Ὁμολογητὴ, ἡ πώση ἀποτελεῖ ἓνα συνεχές καὶ ἐπαναλαμβανόμενο γεγονός μέσα στήν ἀνθρώπινη Ἱστορία (Νίκου Ματσούκα, *Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία Β'*, ἐκδ. Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 209).

17. Βλ. Ἰσαάκ Σύρου, *Λόγοι Ἀσκητικοί*, ΠΑ', ΕΠΕ 8Γ, σ. 174: «Τί ἐστὶ καρδιά ἐλεήμων; Καὶ εἶπε· Καὶς καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ὀρνέων καὶ τῶν ζώων καὶ

Πιστέψτε με, ἀλήθεια· ὅταν λέμε ἔργα, –γι' αὐτό σᾶς εἶπα μερικά παραδείγματα– μή πηγαίνει τό μυαλό σας ὅτι πρέπει κανεῖς νά διαθέσει χρήματα, νά κάνει γηροκομεῖα, βρεφοκομεῖα, ὀρφανοτροφεῖα καί λοιπά καί λοιπά... ὅχι, ἀγαπητοί μου! ἔργα εἶναι ὁ βίος καί ἡ πολιτεία τοῦ ἀνθρώπου.

Γνωρίζει λοιπόν ὁ Θεός τά ἔργα τοῦ κάθε ἀνθρώπου καί τῆς Ἐκκλησίας.

Τό δεύτερο τοῦ τριπτύχου αὐτοῦ εἶναι ἡ *θλίψη*.

Θλίψη εἶναι ἡ κατάσταση πού δημιουργεῖται ἀπό τίς ἀντίξοες καί ἀντίθεες δυνάμεις, ἐξαιτίας τῆς παρουσίας τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ. Αἷτια τῆς *θλίψεως* εἶναι ὁ φθόνος καί ἡ σφοδρή ἀντίθεση τοῦ Σατανᾶ.

Ὅταν ὁ διάβολος καί οἱ ἄνθρωποι του, τά ὄργανα τοῦ Σατανᾶ, δοῦν τά ἔργα τοῦ ἀνθρώπου, τότε φθονοῦν, ἐπιτίθενται, δημιουργοῦν καταστάσεις, προβλήματα. Αὕτη ἡ *θλίψη* πού δημιουργεῖται ἀπό τίς ἐπιθέσεις τοῦ διαβόλου, τῶν φθονερῶν καί ἀπίστων ἀνθρώπων, αὕτη εἶναι ἡ *θλίψη* πού ἔχει ὁ πιστός.

Νά τό ξέρετε –τό λέγαμε μιά περασμένη φορά–¹⁸ εἶναι ἀδύνατο νά εἶσαι πιστός ἀληθινά, καί νά μήν ἔχεις *θλίψη*. Ὁ Κύριος τό βεβαίωσε: «ἐν τῷ κόσμῳ *θλίψιν ἔξετε*»¹⁹, στόν κόσμο θά ἔχετε *θλίψη*. Ὅχι *θλίψη* πού προέρχεται ἀπ' τίς ἁμαρτίες μου, γιατί αὕτη εἶναι κοσμική *θλίψη*, οὔτε *θλίψη* ἀπό μιά ἀποτυχία μου ἢ ἀπό μιά ἀπώλεια, ἐπειδή ἔχασα μιά δουλειά πού θά

τῶν δαιμόνων, καί ὑπὲρ παντὸς κτίσματος, καί ἐκ τῆς μνήμης αὐτῶν καί τῆς θεωρίας αὐτῶν ῥέουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ δάκρυα».

18. Βλ. Ὁμιλία 6η.

19. Ἰωάν. 16, 33.

ἔβγαζα χρήματα, ἔχασα χρήματα στὸν δρόμο, μοῦ ἔκλεψαν τὸ σπίτι, ἔπαθα μιά ζημιὰ, ἔγινε ἓνας σεισμός, μιά πλημμύρα, καταστράφηκαν τὰ χωράφια μου, ἡ παραγωγή μου. Αὐτές οἱ θλίψεις δέν εἶναι κατὰ Θεόν· εἶναι κατὰ κόσμον. Ἐάν ἔχεις μιά τέτοια θλίψη, δέν μπαίνεις στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἐάν ὅμως ἔχεις θλίψη ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ, γιατί ἀκριβῶς ζεῖς κατὰ Θεόν, καὶ προκαλεῖται ὁ φθόνος, τὸ μίσος, ἡ κακία τοῦ Σατανᾶ καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ σοῦ δημιουργοῦν καταστάσεις, προβλήματα, τότε εἶσαι μακάριος.²⁰

Ἐάν θέλετε ὅμως νὰ τὸ ἐπεκτείνω, καὶ ὅταν ἀκόμη κανεὶς ἔχει τίς θλίψεις τίς κατὰ κόσμον, γιατί τὸ νερό τοῦ πῆρε τὴν παραγωγή του, γιατί ἔπεσε τὸ σπίτι του ἀπὸ τὸν σεισμό, καὶ δέν βαρυγκωμάει, δέν πέφτει ἀνάσκελα νὰ μουντζώνει τὸν Θεό μέ τὰ χέρια καὶ μέ τὰ πόδια του (Προσέξτε: εἶναι πραγματικό γεγονός αὐτό! Μοῦ τό ἔλεγε ἓνας ἀδελφός, εἶναι παρών. Νά φυλάξει ὁ Θεός! Ἄμα τό ἄκουσα, ἀνατρίχιασα!) αὐτό τότε, ἐνῶ εἶναι κοσμικὴ θλίψη, παίρνει διαστάσεις πνευματικές, καὶ τότε μετράει, βαραίνει στήν Αἰωνιότητα. Ὅπως καὶ ἡ βλασφημία καὶ ὁ γογγυσμός, καὶ αὐτὰ μετροῦνε στήν Αἰωνιότητα.²¹

20. Βλ. Λουκᾶ, 6, 22-23. Ματθ. 5, 10-12.

21. Ἐλεγε ὁ ἅγιος Πορφύριος ὁ Κανσοκαλυβίτης: *Οἱ ἀσθένειες μᾶς βγάζουν σέ καλὸ ὅταν τίς ὑπομένουμε ἀγόγγυστα καὶ παρακαλοῦμε τὸν Θεό νὰ μᾶς συγχωρέσει τίς ἁμαρτίες καὶ δοξάζουμε τὸ ὄνομά Του. Ὅμοίως καὶ ὁ ἅγιος Παῖσιος ὁ Ἀγιορείτης ἔλεγε: Εἶναι μακάριος αὐτός πού βασανίζεται ἐδῶ, γιατί ὅσο πιὸ πολὺ παιδεύεται σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ, τόσο περισσότερο βοηθιέται γιὰ τὴν ἄλλη, ἐπειδὴ ἐξοφλᾷ ἁμαρτίες. Οἱ σταυροὶ τῶν δοκιμασιῶν εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τὰ "τάλαντα", ἀπὸ τὰ χαρίσματα πού μᾶς δίνει ὁ*

Καί ἐρχόμαστε στό τρίτο τοῦ τριπτύχου τῆς πορείας τῆς χριστιανικῆς, πού εἶναι ἡ *πτωχεία*.

Σ' αὐτό θά μείνω ἰδιαιτέρως, καί θέλω, παρακαλῶ, πολύ νά προσέξετε.

Τί εἶναι *πτωχεία*;

Καταρχάς εἶναι ἡ ὑλική πτωχεία. Νά τό διασαφήσουμε· εἶναι καθαρά ἡ ὑλική πτωχεία.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι τό στοιχεῖο τῆς πτωχείας ἔχει δύο θέσεις στό Εὐαγγέλιο.

Ἡ πρώτη θέση εἶναι ἡ ἀναζήτηση τῶν πτωχῶν καί ἡ θεραπεία τῆς πτωχείας ἀπό τίς ἀνάγκες ἐκείνων πού εἶναι πτωχοί. Μ' ἄλλα λόγια, ἡ πτωχεία εἶναι κάτι κακό, πού πρέπει νά θεραπευθεῖ.

Γράφει ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος στό 2ο κεφάλαιο τῆς ἐπιστολῆς του: «Ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφή γυμνοὶ ὑπάρχωσι καὶ λειπόμενοι ὧσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς, εἶπη δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν ὑπάγετε ἐν εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε καὶ χορτάζεσθε, μὴ δῶτε δὲ αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος;»²².

Δηλαδή: Ἄν κάποιος ἀδελφός ἢ κάποια ἀδελφή κρυώνουν, δέν ἔχουν ροῦχα νά ντυθοῦν, κι ἀκόμη δέν ἔχουν τό καθημερινό φαγητό, στεροῦνται τῆς ἐφήμερης τροφῆς –δηλαδή τῆς πραγματικά καθημερινῆς τροφῆς·

Θεός. Εἶναι μακάριος ἐκεῖνος πού ἔχει ὅχι ἓναν σταυρό ἀλλά πέντε. Μιά ταλαιπωρία ἢ ἓνας θάνατος μαρτυρικός εἶναι καί καθαρὸς μισθός. Γι' αὐτό σέ κάθε δοκιμασία νά λέμε: «Σέ εὐχαριστῶ, Θεέ μου, γιατί αὐτό χρειαζόταν γιὰ τὴν σωτηρία μου!» (Γέροντος Παΐσιου Λόγοι Δ', Οἱ δοκιμασίες στὴ ζωὴ μας, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἡσυχαστηρίου Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτὴ Θεσσαλονίκης 2003, σ. 192). Πρβλ. Κολ. 1, 24. Ἰακ. 1, 2. κ.ἀ.

22. Ἰακ. 2, 15-16.

ὄχι γιά ἀποθήκευση– καί τούς πεῖ κάποιος ἀπό ἐσᾶς πηγαίνετε στό καλό, ζεσταθεῖτε καί χορτασθεῖτε, χωρίς νά τούς δώσετε τά ἀπαραίτητα, τότε ποιό τό ὄφελος; Εἶναι ἐκεῖνο πού λέμε: Σέ λυπᾶμαι, ἄνθρωπέ μου· τί νά σοῦ κάνω; Ἐ, νά σέ εὐλογεῖ ὁ Θεός! νά σέ ἔχει καλά ὁ Θεός!... Δέν τόν κατηγοροῦμε τόν ἄλλο, δέν τόν βρίζουμε, δέν τοῦ λέμε σήκω, φύγε, δέν τοῦ κλείνουμε τήν πόρτα, μέ τήν ἔννοια ὅτι δέν συμπαθοῦμε τή φτώχεια του· τοῦ λέμε αὐτά τά λόγια συμπαθείας· ἀλλά δέν τοῦ δίνουμε καί τίποτα. Τότε «τί τὸ ὄφελος;» ρωτᾷ ὁ ἅγιος Ἰάκωβος ὁ Ἀδελφόθεος.

«Θρησκεία καθαρά καὶ ἀμίαντος παρὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ αὕτη ἐστίν, ἐπισκέπτεσθαι ὀρφανούς καὶ χήρας ἐν τῇ θλίψει αὐτῶν.»²³ Θρησκεία καθαρή καὶ ἀμόλυντη ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ Πατέρα εἶναι αὕτη· νά ἐπισκέπτεται κανεὶς ὀρφανούς καὶ χήρες στή θλίψη τους. Νά μή λέμε μόνο λόγους συμπαθείας, ἀλλά νά δείχνουμε τήν ἀγάπη μας μέ ἔργα, δηλαδή νά φροντίζουμε νά καλύπτουμε, νά θεραπεύουμε τίς ἀνάγκες πού δημιουργεῖ ἡ πτωχεία.

Καί τό χαρακτηριστικότερο εἶναι ὅτι τό κριτήριο τῆς εἰσόδου μας στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀγάπη ὑπὸ τήν μορφή τῆς φιλανθρωπίας.

Τί θά πεῖ ὁ Κύριος; «Επείνασα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην, καὶ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ περιεβάλετέ με»²⁴. Ἄν καί οἱ λόγοι αὐτοὶ τοῦ Κυρίου ἐκφράζουν αὐτὴν τήν κατώτατη βαθμίδα ἀγάπης, παρὰ ταῦτα εἶναι ἔκφραση ἀγά-

23. Ἰακ. 1, 27.

24. Ματθ. 25, 35-36.

πης, καὶ ἀποτελοῦν τό κριτήριο τῆς Κρίσεως στήν ἔσχατη ἡμέρα.

Συνεπῶς, τό συμπέρασμα εἶναι ὅτι ὀφείλουμε νά θεραπεύουμε τό κακό τῆς πτωχείας, γιατί ἡ πτωχεία καθεαυτή εἶναι κάτι κακό. Ἀκούσατε τί εἶπα; Ἡ πτωχεία καθεαυτή, δηλαδή ἀπό μόνη της ἐξεταζόμενη, εἶναι κάτι κακό! Εἶναι σωματικό κακό, καί εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ ἡθικοῦ κακοῦ. Εἶναι αὐτό πού σᾶς εἶπα προηγουμένως· τά πουλάκια ὑποφέρουν γιατί ἐγώ εἶμαι ὁ αἴτιος πού μπῆκε μέσα στήν κτίση ὁ θάνατος καί ἡ φθορά, δηλαδή τό ἡθικό κακό, ἡ ἀπομάκρυνση τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν Θεό, μέ τόν Ἀδάμ καί τήν Εὕα, καί στή συνέχεια μέ τίς προσωπικές ἁμαρτίες τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ.²⁵

Ὅπως βλέπουμε, ἡ ἀνομβρία, ἡ ἀκαρπία τῆς γῆς, ὅλα αὐτά, δέν εἶναι παρὰ μία κατάσταση κατάρας· ἐνῶ ἀντιθέτως, ἡ εὐκαρπία τῆς γῆς εἶναι μία εὐλογία.

Αὐτή ἡ ἀκαρπία τῆς γῆς εἶναι καί ἡ αἰτία τῆς πτωχείας. Λέμε: *Φέτος δέν ἔχει σιτάρι. Φέτος δέν ἔχει λάδι.* Καί δυστυχῶς, ὅταν δέν εἶναι κάτι περιορισμένο (στήν Ἑλλάδα ἄς ποῦμε, πού δέν μπορεῖ νά προκληθεῖ πείνα εἰδικά ἅμα ἔχουμε μία καταστροφή σέ ἓνα μόνο διαμέρισμα, στή Θεσσαλία γιά παράδειγμα), ἀλλά εἶναι κάτι γενικευμένο, σέ ὁλόκληρη ἡπειρο, καί ἔχουμε τό φαινόμενο τῆς ξηρασίας ἐπάνω στόν πλανήτη μας, τότε ἡ πείνα εἶναι παγκόσμια καί εἶναι πολύ σοβαρή. Τότε τί κάνουμε; εὐχόμεστε στόν Θεό νά ἄρει, νά σηκώσει αὐτήν τήν ἀκαρπία, αὐτήν τήν κατάρα, τήν ἀνομι-

25. Βλ. ὑπόσημ. 17.

βρία καί λοιπά.

Στή θεία Λειτουργία, ὅπως καί στό μυστήριο τοῦ Γάμου, τί εὐχόμαστε; Ὑπὲρ εὐφορίας τῶν καρπῶν τῆς γῆς, εὐχόμαστε γιά τούς εὐκράτους καιρούς. Καί στό μυστήριο τοῦ Γάμου εὐχόμαστε *ὑπὲρ ἐμπλησμοῦ τῶν ταμείων αὐτῶν παντός ἀγαθοῦ*.²⁶ Δηλαδή εὐχόμαστε οἱ νεόνυμφοι νά ἔχουν κελάρι γεμᾶτο ἀπό κάθε ἀγαθό. Καί τό εὐχόμαστε αὐτό ἐπισήμως, τό παρακαλοῦμε! Δέν εἶναι μία εὐχή ἀπλή· εἶναι προσευχή! Παρακαλοῦμε τόν Θεό νά ἔχει γεμᾶτο τό κελάρι τῶν νεονύμφων, νά μήν τούς λείψει τίποτα!

Ὡστε βλέπουμε, ἀγαπητοί μου, ὅτι τό θέμα τῆς πτωχείας εἶναι σοβαρό θέμα· γι' αὐτό παρακαλοῦμε τόν Θεό νά μήν ὑπάρχει. Ἐξ ἄλλου ἡ πεῖνα εἶναι μία πληγή. Νά μήν ἀνατρέχω στήν Ἀγία Γραφή νά σᾶς ἀναφέρω γι' αὐτήν τήν πληγή· σᾶς ἀναφέρω μόνο, μέ τήν εὐκαιρία πού ἔχουμε τό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως, τήν τέταρτη σφραγίδα.

Θά δοῦμε στό 6ο κεφάλαιο, στίχο 8, (εἶναι ἀρκετά πιό κάτω) ὅτι ὅταν ἀνοίχθηκε αὕτη ἡ σφραγίδα, ἔπese πεῖνα. Ἀκοῦστε το: «*Καὶ ἐδόθη αὐτοῖς ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῶ καὶ ἐν θανάτῳ καὶ ὑπὸ τῶν θηρίων τῆς γῆς*». Ἀκούσα-

26. Βλ. *Μικρόν Εὐχολόγιον*, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, 1984, σσ. 99-100: «Ὁ Θεὸς ὁ ἄχραντος ... ἐμπλησοντοὺς οἴκους αὐτῶν σίτου, οἴνου καὶ ἐλέου καὶ πάσης ἀγαθωσύνης, ἵνα μεταδιδῶσι καὶ τοῖς χρεῖαν ἔχουσιν», ὅπως καί σσ. 111-112: «Ὁ Πατήρ, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ... ἐμπλήσαι ὑμᾶς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν». Ἐπίσης βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Τὸ μυστήριο τοῦ Γάμου*, Ὀμιλία 5η, ἐκδ. Ἱερᾶς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2011.

τε; Δόθηκε ἐξουσία, λέει, νά θανατωθεῖ τό ἓνα τέταρτο τῆς γῆς!

Τόν καιρό πού γραφόταν τό βιβλίο τῆς Ἀποκαλύψεως, ἀγαπητοί μου, καί τά πολεμικά μέσα ἦταν ἡ σφενδόνα καί τό τόξο καί τό ἀκόντιο, ἦταν ἀδιανόητο νά σκεφθεῖ κανεῖς ὅτι θά μπορούσε ποτέ νά θανατωθεῖ τό τέταρτο τῆς γῆς. Σήμερα, μέ τά ὅπλα πού διαθέτουμε, ὅχι μόνο τό ἓνα τέταρτο, ἀλλά ὁλόκληρος ὁ πληθυσμός τῆς γῆς, καί τῶν πέντε ἡπείρων, μπορεῖ νά ἐξαφανιστεῖ ἀπό προσώπου τῆς γῆς!

Τό λέω αὐτό γιατί τόν καιρό πού γραφόταν τό βιβλίο θά ἔλεγε κανεῖς ὅτι εἶναι ὑπερβολικό, ἀπίθανο. Τό τέταρτο τῆς γῆς; Ναι, τό τέταρτο τῆς γῆς... καί λίγο εἶναι! Ἀπό τά πέντε δισεκατομμύρια πού φθάσαμε – τέσσερα μέ πέντε δισεκατομμύρια, κάπου ἐκεῖ– νά πεθάνει τό ἓνα δισεκατομμύριο τῶν ἀνθρώπων! Ἀπό τί; Ἀπό τήν ρομφαία, πού σημαίνει πολεμικές καταστάσεις, ἀπό τόν λιμόν, πού σημαίνει πείνα, καί ἀπό τά θηρία τῆς γῆς.

Ὅταν φθάσουμε ἐκεῖ, θά σᾶς πῶ τί εἶναι αὐτά τά θηρία τῆς γῆς. Τώρα μόνο, ἔτσι, παρεμπιπτόντως, σᾶς λέω ὅτι θηρία τῆς γῆς δέν εἶναι μόνο τά λιοντάρια... θηρίον, ἀγαπητοί μου, εἶναι καί τό μικρόβιο! Σᾶς φαίνεται παράξενο; ἐπειδή δέν φαίνεται; Σᾶς βεβαιώνω ὅτι τό θηρίον πού λέγεται μικρόβιο εἶναι πολύ πιό φοβερό ἀπό τό θηρίο πού λέγεται λιοντάρι!

Ἀλλά ἅς εἶναι ὅμως· τό θέμα εἶναι ὅτι θά πεθάνουν ἀνθρώποι ἀπό τήν πείνα. Κι αὐτό εἶναι μία πληγή, μία ἀπό τίς ἑπτὰ πληγές πού θά δοθοῦν.²⁷

27. Οἱ ἑπτὰ πληγές τῶν ἐσχάτων, γιά τίς ὁποῖες μᾶς πληροφορεῖ ἡ

Ἀναφέρω ἀκόμη καί ὅτι ἓνα ἀπό τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου μας εἶναι ὁ χορτασμός τῶν πεντακισχιλίων στήν ἔρημο. Ὁ Εὐαγγελιστής γράφει ἐκεῖ ὅτι «ἔφαγον πάντες καί ἐχορτάσθησαν καί ἦσαν –καί σήκωσαν– τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, δώδεκα κοφίνους πλήρεις»²⁸. Αὐτό δείχνει ὅτι ὑπάρχει ἐδῶ μία ἀφθονία. Τί εἶπε ὁ Κύριος; Δέν θέλω νά ἀποκάμουν στὸν δρόμο ἀπὸ τὴν πείνα· δῶστε τους νά φᾶνε οἱ ἄνθρωποι.²⁹

Ἡ πτωχεία λοιπόν, ἐπαναλαμβάνω, ἀγαπητοί μου, εἶναι κάτι κακό, πού ὁ ἀληθινός Χριστιανός, ἀντιλαμβανόμενος ἀκριβῶς αὐτό τό κακό, ἔρχεται νά τό ἀπομακρύνει ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς πού τό ὑφίστανται. Naί. Ὅταν βλέπεις τὸν ἄλλο καί εἶναι πτωχός, ὀφείλεις νά τὸν βοηθήσεις. Δέν πρέπει νά εἶναι πτωχός ὁ ἄλλος· τουλάχιστον νά μὴν πεινᾷ καί νά μὴν κρυώνει.

Ὑπάρχει ὅμως καί ἡ ἄλλη θέση στό θέμα τῆς πτωχείας μέσα στό Εὐαγγέλιο. Ἐνῶ προηγουμένως σᾶς εἶπα ὅτι ἡ πτωχεία θεωρεῖται ὡς κάτι κακό, τώρα στήν ἄλλη θέση, τῇ δεύτερῃ, θεωρεῖται σάν κάτι ἀγαθό! καί ὄχι μόνο ἀπλῶς ἀγαθό, ἀλλά καί ἐπιζητητέο ἀγαθό! Ὁ πρῶτος ἐξ ἄλλου κρῖκος τῶν μακαρισμῶν εἶναι ὁ μακαρισμός τῶν πτωχῶν: «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύ-

²⁸ Ἀποκάλυψη, περιγράφονται μέ τρεῖς ἐπτάδες: τίς ἐπτά σφραγίδες (Αποκ. 6, 1-17. 8, 1-5), τίς ἐπτά σάλπιγγες (Αποκ. 8, 6-21. 11, 15-19) καί τίς ἐπτά φιάλες (Αποκ. 16, 1-21). Αὐτές οἱ πληγές γίνονται προοδευτικά χειρότερες καί καταστρεπτικότερες καθώς πλησιάζουμε στή Β΄ Παρουσία τοῦ Χριστοῦ. Οἱ τρεῖς ἐπτάδες πληγῶν χρονικά ἐκδηλώνονται παραλλήλως, καί ὄχι ἀλληλοδιαδόχως, ἔτσι ὥστε νά μιλάμε γιά ἐπτά, καί ὄχι γιά εἴκοσι μία πληγές.

28. *Ματθ.* 14, 20.

29. *Ματθ.* 15, 32.

ματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.»³⁰. Εὐ-
τυχισμένοι αὐτοὶ πού εἶναι πτωχοὶ μέ τήν ἴδια τους τή
θέληση, γιατί σ' αὐτούς ἀνήκει ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Δέν πρόκειται, ἀγαπητοί μου, γιά τούς ταπεινό-
φρονες. Μπορεῖ νά τό ἐρμηνεύσουμε καί ἔτσι, δηλαδή
γιά τούς ταπεινόφρονες, ἀλλά δέν πρόκειται γι' αὐτούς
καί θά σᾶς τό ἀποδείξω ἀμέσως.

Μπορεῖ νά μοῦ ἀντιτάξετε ὅτι ὑπάρχουν γνῶμες
Πατέρων πού ἔχουν κάνει ὁμιλίες πάνω στόν πρῶτο
μακαρισμό μέ βάση τήν ταπεινοφροσύνη, καί τό δέχο-
μαι· ἀλλά θά μπορούσα νά σᾶς πῶ κι ἐγώ Πατέρες πού
ἔχουν κάνει ἐργασίες καί ὁμιλίες ἐκλαμβάνοντας τήν
πτωχεία ὡς ἔχει, καί ὅχι ὡς ταπεινοφροσύνη. Δέν πει-
ράζει ἂν κανεῖς μπορεῖ νά τό πάρει καί μεταφορικά·
θά σᾶς δείξω ὅμως ὅτι δέν πρόκειται περί τῆς ταπεινο-
φροσύνης, ἀλλά περί τῆς πτωχείας, καί ὅτι μακαρίζεται
πραγματικά ἡ πτωχεία.

Αὐτό φαίνεται καί ἀπό τή σύνταξη τῆς προτάσεως:
Εὐτυχεῖς οἱ πτωχοὶ μέ τήν ἴδια τους τήν προαίρεση,
γιατί δική τους εἶναι ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. «Οἱ
πτωχοὶ τῷ πνεύματι», οἱ πτωχοὶ μέ τό δικό τους πνεῦ-
μα, δηλαδή μέ τήν δική τους προαίρεση. Αὐτό τό «τῷ
πνεύματι» εἶναι Δοτική τοῦ τρόπου.

Καί τό ὅτι πρόκειται ὅχι περί ταπεινοφρόνων ἀλλά
περί πτωχῶν –περί ἐκουσίως πτωχῶν, θεληματικά πτω-
χῶν, γιατί αὐτοὶ μακαρίζονται– φαίνεται καθαρότατα
ἀπό ἐκεῖνο πού εἶπε ὁ Κύριος στόν πλούσιο νεανίσκο:

30. *Ματθ.* 5, 3. Βλ. π. Ἀθανασίου Μυτιληναίου, *Οἱ Μακαρισμοί*,
ἐκδ. Ἱεράς Μονῆς Κομνηνείου, Στόμιον Λαρίσης 2013.

«πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι»³¹. Δηλαδή, μὴν εἶσαι πλούσιος· γίνε πτωχός· δῶσε τὰ ὑπάρχοντά σου στοὺς πτωχοὺς. Ὅποτε βλέπουμε καθαρά ὅτι πρόκειται περὶ ἐκούσιας, θεληματικῆς πτωχείας.

Ἀλλὰ τό σπουδαῖο εἶναι ὅτι τό Κατά Λουκᾶν εὐ-αγγέλιο, ὅταν ἀναγράφει τοὺς μακαρισμούς, τοὺς ἀναγράφει χωρὶς νά λέει «οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι»· ἀπλῶς «οἱ πτωχοί». Καί τό σπουδαιότατο εἶναι ὅτι τοὺς ἀναγράφει κατὰ θετικό καί ἀρνητικό τρόπο.

Γράφει στό Κατά Λουκᾶν: «μακάριοι οἱ πτωχοὶ (δέν λέει «τῷ πνεύματι»), ὅτι ὑμετέρα ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»³². Αὐτό θετικῶς. Καί ἀρνητικῶς: «πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις, ὅτι ἀπέχετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν»³³, δηλαδή ἀλλοίμονο σ' ἐσὼς τοὺς πλουσίους, γιατί ἀπέχετε (ἀπέχω σημαίνει ἔχω πάρει· ἀπό καὶ ἔχω· δέν σημαίνει εἶμαι μακριά) γιατί ἔχετε ἤδη τὴν παρηγορία σας –τή ξέστη σας, τό φαγάκι σας, τὰ καλά σας τὰ ροῦχα, τό αὐτοκίνητό σας, τό καλό σας τό σπίτι... Πήρατε τὴν παρηγορία σας.

Θυμηθεῖτε καί τὴν παραβολή τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου.³⁴ Ἐσὺ, λέει ὁ Ἀβραάμ στὸν πλούσιο, ἀπέλαβες τὰ ἀγαθὰ σου· ὁ πτωχός Λάζαρος ὄχι. Ἄλλο ὅτι ὁ Λάζαρος ἦταν –προσέξτε– ἀκούσια πτωχός, καὶ τοῦτο γιὰ νά δομηθεῖ ἡ παραβολή, γιὰ νά δοθεῖ ἡ εὐκαιρία στὸν πλούσιο νά δώσει ἐλεημοσύνη. Διότι, ἐάν

31. Λουκᾶ 18, 22. Μᾶρκ. 10, 21.

32. Λουκᾶ 6, 20-25.

33. Λουκᾶ 6, 24.

34. Λουκᾶ 16, 20-31.

ὑποτεθεῖ ὅτι ὁ Λάζαρος ἦταν ἐκούσια πτωχός, θά τοῦ ἔλεγε: Δέν θέλω νά μοῦ δώσεις τίποτα, πλούσιε. *Κι ἐγώ πλούσιος ἤμουν, ἀλλά τά ἄφησα τά πλούτη μου.* Ὅμως παίρνει πνευματικές διαστάσεις ἡ πτωχεία τοῦ πτωχοῦ Λαζάρου ἐπειδή δέν γογγύζει.

Ἀκόμη λέει: «οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπεπλησμένοι, ὅτι πεινάσετε»³⁵, δηλαδή ἀλλοίμονο σ' ἐσᾶς πού τώρα εἶστε χορτᾶτοι, γιατί θά πεινάσετε. Ὅπως ἀντιλαμβάνεστε, ἀγαπητοί μου, «ἐμπεπλησμένοι» ὄχι ἀπό δικαιοσύνη! γιατί λέει στό Κατά Ματθαῖον «μακάριοι οἱ πεινῶντες καί διψῶντες τήν δικαιοσύνην»³⁶. Τί θά ἔλεγε λοιπόν ἐδῶ ὁ Κύριος; ἀλλοίμονο σ' ἐσᾶς πού εἶστε χορτᾶτοι ἀπό δικαιοσύνη; Μά πῶς εἶναι δυνατόν;

Πρόκειται λοιπόν γι' αὐτό ἀκριβῶς πού λέει: *Εὐτυχησμένος ὁ θεληματικά πτωχός. Δυστυχής, καί ἀλλοίμονό του, ἐκεῖνος πού εἶναι πλούσιος, καί δέν λογαριάζει καθόλου ἂν γύρω του ὑπάρχει ἡ πτωχεία.*

Ἔτσι, ἐπὶ παραδείγματι, βλέπουμε τούς Ἀποστόλους νά κινοῦνται στόν κόσμο ὡς πτωχοί.

Μᾶς λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος στή Β' Πρός Κορινθίους ἐπιστολή του: «ὡς πτωχοὶ –ἐμεῖς, οἱ Ἀπόστολοι– πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες –πνευματικά ἐννοεῖται– ὡς μηδέν ἔχοντες καί πάντα κατέχοντες»³⁷, σάν νά μὴν ἔχουμε τίποτε, ἀλλά ὅλα νά τά κατέχουμε. Γιατί; Διότι κατέχουμε ἐσᾶς. Καί ἂν ἔχουμε ἐσᾶς, τότε ἔχουμε καί τό πορτοφόλι σας· ἄλλο τώρα βέβαια ὅτι φερόμαστε καί κινούμεστε στόν κόσμο ὡς πτωχοί.

35. Λουκᾶ 6, 25.

36. Ματθ. 5, 6.

37. Β' Κορ. 6, 10.

Ἀλλά ἐδῶ, ἀπό ὅσα εἶπαμε παραπάνω γιά τήν πτωχεία, πρέπει νά τονίσουμε πάλι δύο βασικά της στοιχεῖα.

Τό πρῶτο εἶναι –καί ὑπογραμμίζω– τό ἐκούσιον τῆς πτωχείας, τό θεληματικό· νά μπορῶ δηλαδή νά μὴν εἶμαι φτωχός, καί νά θέλω νά εἶμαι φτωχός! Προσέξτε: ὄχι ἀπό κακοκεφαλιά· ὄχι ἐπειδὴ τά ξοδεύω ὅλα στό κρασί καί στίς ταβέρνες· αὐτό εἶναι ἀσωτεία! ἀλλά γιά λογαριασμό τοῦ Εὐαγγελίου, νά μείνω πτωχός γιά τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

Τό δεύτερο εἶναι ἡ ἐν Χριστῷ πτωχεία. Προσέξτε παρακαλῶ: ἡ ἐν Χριστῷ πτωχεία! ἡ πτωχεία γιά χάρη τοῦ Χριστοῦ, γιά χάρη τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Πτωχεία μὴ θεληματική, ἀκούσια, εἶναι κάτι κακό, καί μάλιστα βάρος δυσβάστακτο. Πτωχεία θεληματική, ὅχι ὅμως ἐν Χριστῷ, εἶναι μία πτωχεία χωρίς νόημα καί σκοπό· ἂν τό θέλετε, εἶναι καί ἓνα καπρίτσιο· μπορεῖ νά εἶναι καί ἀπό μία φιλοσοφική διάθεση. Ἡ ἐν Χριστῷ ὅμως ἐκούσια πτωχεία εἶναι αὐτή πού ἔχει βάθος καί ἀληθινό νόημα, μέ αἰώνιες διαστάσεις.

Ὑπογραμμίζω καί ἐπαναλαμβάνω: ἐκούσια ἐν Χριστῷ πτωχεία! Διότι μπορεῖ νά ἔχω ἐκούσια πτωχεία, ἀλλά ὄχι ἐν Χριστῷ. Πρέπει νά εἶναι ἐκούσια, θεληματική, ἀλλά καί ἐν Χριστῷ πτωχεία.

Αὕτη ἡ ἐν Χριστῷ θεληματική πτωχεία, ἀγαπητοί μου, στήν ὁποία καί θέλω νά μείνω, ἔχει μία θεολογική διάσταση. Προσέξτε τί εἶπα: Ἡ ἐν Χριστῷ θεληματική πτωχεία ἔχει θεολογική διάσταση! Καί αὕτη ἡ θεολογική διάσταση ὑπάρχει γιά τούς ἑξῆς λόγους:

Πρῶτον· ἀπαλλάσσει τήν ψυχή ἀπό τόν ὕλικό φόρ-

το τοῦ πλούτου, δίνοντάς της φτερά γιά πνευματικά φτερουγίσματα.

Οἱ Πατέρες τόνιζαν καί ὑπερτόνιζαν: *Εἰσροὴ αἵματος ἐκροὴν Πνεύματος ἀπεργάζεται!*³⁸ Βάζεις αἷμα, βγάζεις Πνεῦμα. Βγάζεις αἷμα, βάζεις Πνεῦμα. Εἶναι ποσά ἀντιστρόφως ἀνάλογα. Δηλαδή, ὅσο παίρνεις χρήματα καί γίνεσαι πλούσιος, τόσο ἀφαιρεῖται ἡ πνευματικότητά σου. Πλούσιος καί πνευματικός ἄνθρωπος, κατὰ τόν λόγο τοῦ Κυρίου, εἶναι ἀδύνατο νά συμβιβαστοῦν· τόσο ἀδύνατο, ὅπως τό νά περάσει ἀπό τήν τρύπα τῆς βελόνας ἓνα χοντρό παλαμάρι –*κάμηλος* λέγεται– ἢ, ἂν θέλετε, τό ζῶο *κάμηλος* νά περάσει μέσα ἀπό τήν τρύπα τῆς βελόνας!³⁹

Βέβαια, θά μοῦ πεῖτε: *Δηλαδή; Ἀποκλείονται οἱ πλούσιοι ἀπό τῆ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ;*

38. Ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνός, στή *Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν νηπτικῶν* (ΕΠΕ 17, 426), γράφει τά ἑξῆς: «Οἱ γάρ Προφῆται, Ἀποστολοι καὶ Μάρτυρες οὐκ ἔμαθον τὴν θεογνωσίαν καὶ τὴν σοφίαν ἐξ ἀκοῆς ὡς ἡμεῖς, ἀλλ' αἵματα ἔδωκαν καὶ ἔλαβον πνεῦμα, κατὰ τὸ λεγόμενον ὑπὸ τῶν Γερόντων "δὸς αἷμα καὶ λάβε Πνεῦμα". Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Πατέρες, ἀντὶ μαρτυρίου αἰσθητοῦ, κατὰ συνείδησιν ἐμαρτύρησαν, ἔχοντες ἀντὶ θανάτου σωματικοῦ τὸν κατὰ προαίρεσιν, ἵνα νικήσῃ ὁ νοῦς τὰ σαρκικά θελήματα καὶ βασιλεύῃ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις νῦν τε καὶ ἀεὶ. Ἀμήν· εἰς τοὺς αἰῶνας». Βλ. *Τό Μέγα Γεροντικόν*, τόμ. Δ', κεφ. ΚΑ', 48, ἐκδ. Ἱεροῦ Ἰουχαστηρίου *Τό Γενέσιον τῆς Θεοτόκου*, Πανόραμα 1999, σ. 532: «Εἶπεν ὁ ἁββᾶς Λογγῖνος τῷ ἁββᾶ Ἀκακίῳ: Ἡ γυνὴ τότε γινώσκει ὅτι συνέλαβεν, ὅταν σταλῇ τὸ αἷμα αὐτῆς· οὕτως οὖν καὶ ἡ ψυχὴ, τότε γινώσκει ὅτι συνέλαβε Πνεῦμα Ἅγιον, ὅταν σταλῇ τὰ ῥέοντα ἀπ' αὐτῆς κάτωθεν πάθη. ... Δὸς αἷμα καὶ λάβε Πνεῦμα». Πρβλ. *Ψαλμ.* 125, 5.

39. Βλ. *Ματθ.* 19, 23-24.

Ἀσφαλῶς ὑπάρχει καί ἡ περίπτωση ἐκείνη γιά τήν ὁποία ὁ Κύριος εἶπε «τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν»⁴⁰. Ὑπάρχουν πλούσιοι δηλαδή πού θά μποῦν στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ –ὅπως μῆκε κι ὁ Ἀβραάμ– ἀλλά εἶναι λίγοι· πολύ λίγοι! Ὁ πλοῦτος εἶναι πολύ ἐπικίνδυνο πράγμα. Μόνο ἐκεῖνος πού μπόρεσε νά κατανοήσῃ τά πράγματα ὅπως τά ἀποκαλύπτει τό Εὐαγγέλιο, μόνον αὐτός, ἔστω κι ἂν εἶναι πλούσιος, μπορεῖ νά σωθεῖ.

Δεύτερον· ἡ πνευματική ἐκούσια πτωχεία, δηλαδή ἡ πτωχεία ἡ ἐν Χριστῷ, μυεῖ στήν πνευματική ζωή, καί εἶναι ἕνα θαυμάσιο καί ἄριστο ἐργαλεῖο, ἀλλά καί ἀντικατάστατο.

Μιά θαυμάσια εἰκόνα αὐτῆς τῆς πτωχείας μᾶς δίνει ὁ ἀπόστολος Παῦλος. Λέει: «*Εγὼ γὰρ ἔμαθον ἐν οἷς εἰμι αὐτάρκης εἶναι*». Αὐτό τό λέει στούς Φιλιππησίους, γράφοντας μιὰ ἀθάνατη σελίδα, ὁ ἀθάνατος Παῦλος! Ἀθάνατη σελίδα, ἀγαπητοί μου! Ἐγὼ ἔμαθα νά εἶμαι αὐτάρκης.

Στή φυλακή ἦταν... στή Ρώμη φυλακισμένος! Δέν μποροῦσε νά δουλέψῃ καί νά βγάλῃ τό ψωμί του· γιατί δουλεύοντας ἔβγαζε τό ψωμί του.⁴¹ Τοῦ ἔστειλαν οἱ Φιλιππηῖοι χρήματα, καί ἐκεῖνος τούς γράφει: *Τί μοῦ στείλατε; Καλά κάνατε καί στείλατε, γιατί αὐτό δείχνει τόν καρπό τῆς πνευματικῆς σας ζωῆς· ἀλλά γιατί μοῦ στείλατε; Γιατί ἐγὼ ἔμαθα νά μένω αὐτάρκης μ' ἐκεῖνα πού ἔχω*. Αὐτάρκης! Τό μεγάλο κεφάλαιο τοῦ ἀνθρώπου, ἡ αὐτάρχεια!

40. Λουκᾶ 18, 27.

41. Βλ. Πράξ. 20, 34. Α΄ Κορ. 4, 12. κ.ά.

«Οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν»· ἔχω μάθει καλά τό μάθημα, καί νά μήν ἔχω, καί νά ἔχω· «ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι μεμύημαι», σέ κάθε τί, μέ κάθε τρόπο, ἔχω μνηθεῖ, «καὶ χορτάζεσθαι καὶ πεινᾶν», ἔμαθα καί νά χορταίνω, ἔμαθα καί νά πεινάω· δηλαδή, ὅταν χορταίνω, νά μή γίνομαι ζῶο... καί ὅταν πεινάω, νά μή βλασφημῶ τόν Θεό! «καὶ περισσεύειν καὶ ὑστερεῖσθαι»· ἔμαθα τό μάθημα· καί νά τά ἔχω περίσσια, νά εἶμαι πλούσιος, χωρίς νά κολλάω σ' αὐτά, ἀλλά καί νά ὑστεροῦμαι, χωρίς νά λέω τί θά ἀπογίνω;... σάν νά πέθανε ὁ Θεός!

«Ἀπέχω δὲ πάντα καὶ περισσεύω.»⁴² Εἶδατε κι ἐδῶ τό ἀπέχω; σημαίνει ἔχω ἀπ' ὅλα. Ἔτσι γράφει στούς Φιλιππησίους· ἔχω ἀπ' ὅλα· καί ὄχι μόνο ἔχω ἀπ' ὅλα, ἀλλά ἔχω καί περισσεύω!

Ὡ, ἅγιε Παῦλε, στή φυλακή εἶσαι· τρία χρόνια στή φυλακή! δυό χρόνια στήν Καισάρεια κι ἓναν χρόνο στή Ρώμη· τί ἔχεις καί σοῦ περισσεύει;

«Ἀπέχω πάντα καὶ περισσεύω»! Δέν λέει ψέματα ὁ Παῦλος.

Εἶδατε λοιπόν, παρακαλῶ, πῶς φτιάχνεται ὁ ἄνθρωπος; πῶς σμιλεύεται;

Μεγαλῶστε τά παιδάκια σας μέ τίς... τσικολάτες (νά τό πῶ ἔτσι), καί νά δεῖτε, ἅμα πιάσει καμμιὰ πεῖνα, τί θά ἀπογίνουν τά παιδάκια σας... Μεγαλῶστε τά παιδάκια σας πλούσια, μέ τά φρέσκα βούτυρα καί τά φρέσκα αὐγουλάκια, καί νά δεῖτε... Ὅχι, ἀγαπητοί μου! Μάθετε τά παιδιά σας τή νηστεία· νά μαθαίνουν, ἔστω

42. Φιλip. 4, 11-12· 18.

μέ τον τεχνητό αυτόν τρόπο, την κακοπάθεια, για να μπορούν να αντέξουν στίς δύσκολες ημέρες της ζωής τους, για να μπορούν να λένε μέ τον απόστολο Παῦλο «οἶδα καὶ περισσεύειν, οἶδα καὶ ὑστερεῖσθαι».

Τρίτον· ἡ ἐν Χριστῷ πτωχεία ἐξασφαλίζει ἀνά πᾶσα στιγμή στόν πιστό τήν πίστη στήν ἐξάρτηση τοῦ Θεοῦ, στήν πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Μέ τον τρόπο αυτόν θανατώνεται ἡ αὐτοπεποιθήση καί ἡ αὐτοασφάλιση, ἐκεῖνο τό Ἔχω πολλά· τί μέ νοιάζει;... Ἐγώ νά ᾿μαι καλά, τό κελάρι μου καί τό πορτοφόλι μου!

Αὕτῃ ἡ αὐτοπεποιθήση καί ἡ αὐτοασφάλιση, ἀγαπητοί μου, εἶναι εἰδωλολατρία. Προσέξτε το. Φυσικά, ὅταν λέμε αὐτοασφάλιση, δέν σημαίνει ἡ ἀσφάλιση στό Ι.Κ.Α. ἢ στά διάφορα Ἀσφαλιστικά Ταμεῖα. Αὐτά δέν ἔχουν καμμία σχέση μ' αὐτό πού ἐδῶ τώρα λέμε. Αὐτά ἀπλῶς θεραπεύουν τό πρῶτο εἶδος τῆς πτωχείας, νά μήν ὑπάρχουν φτωχοί, νά μήν ὑπάρχουν δυστυχημένοι. Ἐδῶ ἀναφερόμαστε στό κόλλημα σ' αὐτά τά πράγματα. Ἐγώ ἔχω τά πάντα· ἔχω τήν ἀσφάλειά μου, ἔχω καταθέσεις, ἔχω ἐπενδύσεις... Τί ἔχω νά φοβηθῶ;

Φοβερό πράγμα, ἀγαπητοί μου, αὕτῃ ἡ αὐτοασφάλιση! Ἡ ἐξάρτησή μας νά εἶναι ἀποκλειστικά ἀπό τόν Θεό.⁴³

43. Ὁ ἅγιος Παῖσιος ὁ Ἀγιορείτης ἔλεγε σέ κάποιον πού ἔνιωθε ἀνασφάλεια: Ἀσφάλισον, βρέ παιδάκι μου, στόν Θεό. Μόνον τήν ἀσφάλεια τοῦ αὐτοκινήτου ξέρεις; Τήν ἀσφάλεια τοῦ Θεοῦ δέν τήν ξέρεις; Κάνε τόν σταυρό σου, καί, πρίν κάνης ὅτιδήποτε, πές: «Χριστέ μου, Παναγία μου, βοήθησέ με!». Ὑπάρχει μεγαλύτερη ἀσφάλεια ἀπό τήν ἐμπιστοσύνη στόν Θεό; Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἐμπιστεύεται τόν ἑαυτό του στόν Θεό, δέχεται συνέχεια ἀπό τόν Θεό βενζίνη "σοῦπερ", καί τό πνευματικό του ὄχημα δέν σταμα-

Ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι φτωχός θεληματικά, ἀναγκαστικά τρόπον τινά, ἐξαρκᾶ πλέον τόν ἑαυτό του ἀπό τόν Θεό. Ξέρετε τί λέει ὅταν βρίσκεται σέ μία δύσκολη στιγμή; Δέν πέθανε ὁ Θεός! Ὁ ἄλλος μέ τήν αὐτοασφάλιση ξέρετε τί λέει; Καί νά πεθάνει ὁ Θεός, τί μέ νοιάζει; Γιατί; Στηρίζεται στόν ἑαυτό του.

Τέταρτον· ἡ ἐλπίδα τοῦ πιστοῦ ἀκόμη ἐναποτίθεται στόν οὐράνιο πλούτο. Ἡ ἐλπίδα του δέν εἶναι στά ἀγαθά αὐτά· εἶναι στόν Οὐρανό. Ὅταν μένει ἔτσι φτωχός, δέν κάνει παρὰ μία μετάθεση τοῦ πλούτου του στόν Οὐρανό· ἐνῶ ὁ πλούσιος, πού θέλει νά μένει πλούσιος, δέν κάνει ποτέ αὐτήν τή μετάθεση.

Θυμηθεῖτε τά λόγια τοῦ Κυρίου, γιά νά δεῖτε ὅτι αὐτό ἐννοεῖ κατά πνεῦμα τό Εὐαγγέλιο: «Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς...». Δέν ἐννοεῖ βεβαίως νά μὴν ἔχεις μιὰ μικρὴ οἰκονομία –θά τό δοῦμε λίγο πιο κάτω πῶς τό λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος–, ἀλλὰ μὴ θησαυρίζετε· μὴν ἔχετε τήν ἐλπίδα σας ἐκεῖ, «ὅπου σῆς καὶ βρωσὶς ἀφανίζει»⁴⁴, ἀλλὰ ὁ θησαυρός σας νά εἶναι

τάει ποτέ· τρέχει συνέχεια. Ὅσο μορεῖς, νά προσέχης, νά προσεύχεσαι καὶ νά ἐμπιστεύεσαι στόν Θεό, καί Ἐκεῖνος θά σέ βοηθήσῃ σέ κάθε σου δυσκολία. Ἀπλοποίησε τήν ζωὴ σου μέ τήν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στόν Θεό, γιά νά ἐλευθερωθῇς ἀπὸ τό ἄγχος καὶ τήν ἀγωνία. (Πνευματικὴ ἀφύπνιση, Λόγοι Β', Ἱερὸν Ἡουχαστ. Εὐαγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτὴ 1999). Γιά τόν σοφὸ γέροντα Ἐπιφάνιο Θεοδωρόπουλο ἡ λειτουργικὴ προτροπὴ τῆς Ἐκκλησίας μας «ἐαυτοὺς καὶ ἀλλήλους καὶ πᾶσαν τὴν ζωὴν ἡμῶν Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα» ἀποτελοῦσε τὴν "ὑπερτάτη φιλοσοφία" (βλ. Χριστῷ τῷ Θεῷ παραθώμεθα, Καθοδηγώντας τὸν λαὸ τοῦ Θεοῦ, ἐκδ. Ἱερ. Ἡουχαστηρίου Κεχαριτωμένης Θεοτόκου Τροϊζήνης, 2003).

44. Ματθ. 6, 19-20.

στόν Οὐρανό, ὅπου δέν ὑπάρχουν κλέφτες καί διαρρηκτες, οὔτε σκουριά οὔτε σκῶρος· τίποτα ἀπό αὐτά δέν εἶναι ἐκεῖ. Μάλιστα δέν χάνεται ποτέ ὁ θησαυρός ἀπό ἐκεῖ· εἶναι «ἀνέκλειπτος»,⁴⁵ ἀνεξάλειπτος! Κι ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλά ἔχει καί τόν τόκο του, ἀγαπητοί μου! Ἡ Τράπεζα τοῦ Οὐρανοῦ ἔχει καί τόν τόκο της!... ὦ, τί τόκο... ἂν ξέρατε...⁴⁶

Εἶναι ἐκεῖνο πού εἶπε ὁ Κύριος, μέ μία ὥραία παρομοίωση, «ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας», δηλαδή δώστε ἀπό τόν πλοῦτο σας, τόν ἄδικο μαμωνᾶ, καί κάνετε φίλους, «ἵνα, ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς»⁴⁷, ὥστε ὅταν φύγετε ἀπό τήν παροῦσα ζωή νά σᾶς ὑποδεχοῦν. Δηλαδή θά πάρω ἐκεῖ τό κεφάλαιο καί τόν τόκο· αὐτό θέλει νά πεῖ. Ἐχω πλοῦτο ἐκεῖ!

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, στήν Πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή, στό κεφάλαιο 10 (ὑπέροχο κεφάλαιο! διαβάστε το στό σπίτι σας), ὅταν ἀπευθύνεται πρὸς ἐκείνους πού ἔχασαν τά ὑπάρχοντά τους, γιατί τούς τά ἄρπαξαν οἱ διῶκτες, λέει: «τὴν ἄρπαγὴν τῶν ὑπαρχόντων ὑμῶν μετὰ χαρᾶς προσεδέξασθε»· ὅταν σᾶς πῆραν τά ὑπάρχοντά σας, αὐτό τό δεχθήκατε μέ πολλή χαρά –παράξενο! ποιός χαίρεται ὅταν τοῦ ἄρπάξουν τά ὑπάρχοντά του;– «γινώσκοντες –νά τό μυστικό!– ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς κρείττονα ὑπαρξιν ἐν οὐρανοῖς καὶ μένουσαν»⁴⁸, γιατί ξέρετε πώς ἔχετε γιά τούς ἑαυτούς σας καλύτερη ὑπαρξη,

45. Λουκᾶ 12, 33.

46. Βλ. Λουκᾶ 18, 30.

47. Λουκᾶ 16, 9.

48. Ἑβρ. 10, 34.

δηλαδή περιουσία, πού μένει στὸν Οὐρανό· καί ἔτσι δέν λυπηθήκατε.

Βλέπετε λοιπόν πῶς αἰσθάνεται ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει θεληματική πτωχεία, ἐν Χριστῷ πτωχεία, ὅταν ἔρθει μία τέτοια κατάσταση; Ἡ ἐλπίδα του δέν εἶναι στήν περιουσία του· εἶναι στὸν Θεό.

Πέμπτον· καθιστᾷ τὸν πιστό ἄνθρωπο εὐέλικο καί πρόσφορο στή χριστιανική ὁμολογία, τή δράση καί τὸ μαρτύριο. Δέν σκέπτεται περιουσία, ἀγαπητοί μου, ἐκεῖνος πού ἔχει μπροστά του τήν πίστη γιὰ τὸν Χριστό. Τά δίνει ὅλα γιὰ ὅλα! Ὅλα γιὰ ὅλα! Ὅταν ὅμως ἔχει περιουσία, ὅταν σκέπτεται τήν περιουσία του, πῶς νά ὁμολογήσει Χριστό;

Αὐτό τό βλέπουμε κάθε μέρα. Γιὰ νά μὴν ἐλαττωθοῦν τά συμφέροντά μας, τί κάνουμε; λουφάζουμε καί δέν μιλάμε, μόνο καί μόνο γιὰ νά μὴ ζημιωθοῦμε. Ὅταν ὅμως δέν ἔχεις τίποτα νά ζημιωθεῖς, τί ἔχεις νά φοβηθεῖς; Καί τό μαρτύριο ἀκόμα μπορεῖς νά ὑποστεῖς! Θά πετᾷς πραγματικά σάν τό πουλάκι, σέ κάθε τί, θά ἔχεις μιὰ εὐλυγισία ἀφάνταστη, ὅταν δέν ἔχεις περιουσία.

Ἐκτον· ἡ πτωχεία ἢ ἐν Χριστῷ –αὐτό προσέξτε– εἶναι ἄρνηση προσκλήσεως ἐνός παλαιωμένου κόσμου, πού δέν θά ἀπομείνει τίποτα ἀπὸ τήν παροῦσα του μορφή ὅταν θά μποῦμε στὸν νέο κόσμο τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τίποτα. Οὔτε τό σπίτι μας οὔτε τά χωράφια μας οὔτε τά χρήματά μας... ἀπολύτως τίποτα!

Ἀκοῦστε τί λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Τοῦτο δέ φημι, ἀδελφοί», τοῦτο σᾶς λέω, «ὁ καιρὸς συνεσταλμένος τὸ λοιπὸν ἐστίν, ἵνα ... οἱ ἀγοράζοντες ὥς μὴ κατέ-

χοντες». Μπορεῖς νά ἀγοράσεις· νά μή λές ὅμως τά πράγματά μου! «καί οἱ χρώμενοι τῷ κόσμῳ τούτῳ ὡς μὴ καταχρώμενοι», καί αὐτοί πού κάνουν χρήση τοῦ κόσμου τούτου νά μήν κάνουν κατάχρηση, ἀλλά ἀπλῶς χρήση. Καί τοῦ μαγνητοφώνου θά κάνεις χρήση, καί τοῦ ρολογιοῦ σου, καί τοῦ λεωφορείου, καί τοῦ ἡλεκτρικοῦ... Πρόσεξε ὅμως· μήν κολλᾷς σ' αὐτά· ἀπλῶς χρήση θά κάνεις· τίποτε ἄλλο. Γιατί; «παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου»⁴⁹, γιατί περνάει, παρέρχεται ἡ μορφή τοῦ κόσμου τούτου.

Ἄφοῦ λοιπόν παρέρχεται, τί νά ἀποκτήσω; Πρῶτα-πρῶτα ὑπάρχει ὁ θάνατος. Ἀλλά καί ὁ θάνατος νά μήν ὑπῆρχε, τί πάω νά ἀποκτήσω; ἕναν κόσμο παλαιωμένο; Ἄφοῦ αὐτός ὁ κόσμος θά ἀλλάξει, θά γίνει καινούργιος, θά ἔχει νέα μορφή, νέες διαστάσεις, καί θά ἀποτελέσει τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀφοῦ αὐτά ὅλα θά παρέλθουν, τί λοιπόν νά ἀποκτήσω;

Νά γιατί εἶναι θεολογικός ὁ ἄνθρωπος πού ἔχει ἐκούσια πτωχεία, ἐν Χριστῷ πτωχεία· γιατί ὅλα αὐτά τά προσμετρᾷ.

Καί, τέλος, ἑβδομο (μάλιστα αὐτό τό τελευταῖο καί τό προτελευταῖο θέλω νά τά προσέξετε)· ἡ ἐκούσια ἐν Χριστῷ πτωχεία καθιστᾷ τόν πιστό ὅμοιο μέ Ἐκεῖνον, ὁ Ὅποιος ἐκουσίως πώχευσε, τόν Θεό!

Πτωχεύει ὁ Θεός γιατί διά τῆς ἁμαρτίας πώχευσε ὁ ἄνθρωπος· καί ὁ ἄνθρωπος, μιμούμενος τόν Θεό, πού πώχευσε διά τῆς ἐνανθρωπήσεως, καθίσταται πλούσιος.

49. Α΄ Κορ. 7, 29-31. Βλ. Ματθ. 14, 35.

Νά πῶς τό λέει αὐτό στή Β΄ Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή του ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «γινώσκετε τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπώχευσεν, πλούσιος ὢν, ἵνα ὑμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ *πλουτήσητε*»⁵⁰. Δηλαδή, γνωρίζετε τὴν γενναιοδωρία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, πού, ἐνῶ εἶναι πλούσιος, γιὰ σᾶς ἔγινε φτωχός, ὥστε ἐσεῖς, μέ τὴν πτωχεία Ἐκείνου, νά πλουτίσετε.

Ἔτσι, ὁ ἄνθρωπος γίνεται μιμητὴς τοῦ Χριστοῦ. Αὐτό τό βλέπουμε πραγματικά σέ ὁλόκληρη τὴ διάσταση τοῦ Εὐαγγελίου. Ὅλοι οἱ Ἅγιοι, ἀγαπητοί μου, ἔτσι ἔζησαν. Ρίξτε μιὰ ματιά στή ζωὴ ὅλων τῶν Ἀγίων, καί θά τό δεῖτε αὐτό.⁵¹

Τί εἶναι οἱ Ἅγιοι; Εἰκονογραφημένη ἔκδοση τοῦ Εὐαγγελίου! Αὐτό εἶναι οἱ Ἅγιοι. Δέν καταλαβαίνεις τό Εὐαγγέλιο; διάβασε τὴ ζωὴ ἑνὸς Ἀγίου, δές εἰκονογραφημένη τὴ ζωὴ ἑνὸς Ἀγίου. Καί ὅπως ἐκεῖ παλιά κάποτε οἱ ἄνθρωποι δέν ἤξεραν γράμματα καί ἀγιολογοῦσαν ἅγιες παραστάσεις στοὺς τοίχους καί στὰ ξύλα γιὰ νά μαθαίνουν τὴν δογματικὴ διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας μας οἱ ἀγράμματοι, ἔτσι καί ἐδῶ ἡ εἰκονογραφημένη διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου, ὀρθοδόξως, εἶναι ἡ ζωὴ τῶν Ἀγίων.

Πάντως, μιὰ θαυμάσια ἔκθεση περὶ τῆς πτωχείας, καί τῶν δυό θέσεων –ὡς κάτι κακό, πού πρέπει νά θεραπευθεῖ, καί ὡς κάτι ἀγαθό, πού πρέπει νά ἀναζητηθεῖ– δηλαδή τὴν θεολογία τῆς ἐν Χριστῷ πτωχείας, θά

50. Β΄ Κορ. 8, 9.

51. Πρβλ. Ἐβρ. κεφ. 11.

τήν βρεῖτε στή Β΄ Πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή, σέ ὁλόκληρα τὰ κεφάλαια 8 καί 9. Διαβάστε τα.

Ἡ ἐποχή μας ὅμως, ἀγαπητοί μου, εἶναι μία ἐποχή ἀνέσεων καί πνεύματος σεκουλαριστικοῦ,⁵² δηλαδή πνεύματος τοῦ νῦν αἰῶνος. *Τό σήμερα ἀξίζει. Τό αὐριο; ἡ Βασιλεία Θεοῦ; ὦχ, καημένη... Τό σήμερα! Σήμερα ἔχεις νά φᾶς; ἔχεις νά πλουτίσεις; Αὐτό ἔχει σημασία. Εἶσαι βλάκας ἅμα δέν ἀρπάξεις τίς εὐκαιρίες νά γίνεις πλούσιος!*

Ἀλλά γι' αὐτόν τόν λόγο οἱ Χριστιανοί τῆς ἐποχῆς μας, ἐπειδή ἀκριβῶς ζοῦν μ' αὐτό τό πνεῦμα, δέν κατανοοῦν τήν ἀξία τῆς ἐκούσιας, τῆς ἐν Χριστῷ πτωχείας. Ἴσως τήν κατανοοῦν, ἢ θέλουν νά τήν κατανοοῦν, μόνο στόν κλῆρο. Ξέρετε, ὁ κόσμος θά ἤθελε τόν κληρικό νά εἶναι πτωχός, νά μήν κάνει περιουσία. Μόλις ὁ παπὰς πάρει αὐτοκίνητο, μόλις κάνει διαμέρισμα, πολυκατοικία, ἀμέσως: ὦ, εἶδες;... βούκινο! Τόν ἱερέα τόν θέλει πτωχό· κι ἅμα τόν βλέπει πτωχό, τόν τιμᾷ.

Βλέπετε τό κριτήριο; Τό βλέπετε; Ἀλλά ὅσον ἀφορᾷ στό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας... ὦ, τό πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας δέν πρέπει νά ἀκολουθεῖ τήν ἐν Χριστῷ πτωχεία... Αὐτό εἶναι τό φοβερό. Ὁ παπὰς ναί· ὁ λαός

52. Ὁ ὅρος *σεκουλαρισμός*, ἢ *κοσμικισμός*, προτάθηκε γιά πρώτη φορά ἀπό τόν George Holyoake στό δοκίμιό του *Ἀγγλικός Κοσμικισμός* (*English Secularism*) τό 1896, καί ἀναφέρεται στόν κοσμικισμό ὡς μία φιλοσοφία ζωῆς πού δέν εἶχε κανένα ἐνδιαφέρον γιά τή θρησκεία, εἶναι ὑπέρ τῆς βελτίωσης τῆς ζωῆς μέ ὑλικά μέσα καί εἶναι ἀλληλένδετη μέ σημαντικούς κοινωνικούς παράγοντες, ὅπως ἡ οἰκονομική εὐημερία, ἡ νεολαία πού ἐπαναστατεῖ ἐνάντια στοὺς κανόνες καί τίς συμβάσεις τῆς κοινωνίας, ἡ ἀπελευθέρωση τῶν γυναικῶν, ἡ ριζοσπαστική θεολογία καί ἄλλα τέτοια.

ὄχι. Γιατί; Δέν ὑπάρχει Εὐαγγέλιο ἱερέων καί Εὐαγγέλιο λαϊκῶν· τό Εὐαγγέλιο εἶναι ἓνα γιά ὅλους.

Δέν εἶναι ὑπερβολή, ἀγαπητοί μου, ἄν ποῦμε ὅτι ἡ αἰτία πού δέν κατανοοῦμε σήμερα τόν Χριστιανισμό εἶναι τό ὅτι δέν καταλαβαίνουμε τήν ἐν Χριστῷ θεληματική πτωχεία. Δέν εἶναι ὑπερβολή· σᾶς τό τονίζω.

Ἄν μέ ρωτήσετε γιατί οἱ ἄνθρωποι σήμερα δέν καταλαβαίνουν τόν Χριστιανισμό, θά σᾶς πῶ: ἐπειδή δέν καταλαβαίνουν αὐτό τό σημεῖο. Καί ἀφοῦ δέν καταλαβαίνουν αὐτό τό σημεῖο, τότε οὔτε τό μυστήριο τῆς Ἐνανθρωπήσεως καταλαβαίνουν –τούς φαίνεται παράξενο– οὔτε καί τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ. Ὅλα αὐτά τούς μένουν ὄχι ἀπλῶς μυστήρια, ἀλλά σφραγισμένα μυστήρια. Καί ἐπειδή οὔτε τό μυστήριο τῆς Ἐνανθρωπήσεως κατανοοῦν οὔτε τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ, φθάνουν νά ἀρνηθοῦν καί τόν Χριστό καί τόν Σταυρό. Γι' αὐτό καί ἔχουμε ἄρνηση. Βεβαίως, εἶναι ἀκατανόητα πράγματα αὐτά· εἶναι ὅμως αἰώνια.

Ἄν μοῦ πεῖτε, *Πάτερ μου, μέ συγχωρεῖτε· ἀλλά νά εἶστε λιγάκι πιά συγχρονισμένος*, θά σᾶς ἀπαντήσω: Τό Εὐαγγέλιο εἶναι συγχρονισμένο. Δέν μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι αὐτά εἶναι παλιά πράγματα καί ξεπερασμένα. Γι' αὐτό ὑποφέρουμε, ἀγαπητοί μου.

Ἄμα ἔχουμε μιά βαρειά ἀρρώστια, τί θά κάνουμε; Θά πρέπει νά βροῦμε τήν αἰτία καί νά θεραπευτοῦμε. Μπορεῖς νά λές γιά ἓνα φάρμακο ὅτι εἶναι ἀναχρονισμένο, ὅταν βρίσκεις τή γιαιρεία σου; Ἔχεις γρίπη; βάζεις βεντουζες! Βρίσκεις τή θεραπεία σου μέ τίς βεντουζες, ὅταν εἶσαι κρυωμένος. Μπορεῖς νά πεῖς, ὅσο σπουδαῖα φάρμακα κι ἄν βροῦμε, ὅτι οἱ βεντουζες ἀ-

παρχειώθηκαν; Ἀφοῦ βρίσκεις τή θεραπεία σου, δέν μπορεῖς νά τό πεῖς. Οἱ βεντουῖζες εἶναι κλασικό φάρμακο.⁵³ Ἔτσι καί τό Εὐαγγέλιο· ἐφόσον θεραπεύει, δέν παλιώνει. Αὐτό μόνο θεραπεύει, γι' αὐτό καί δέν παλιώνει.

Ἔτσι, ἀγαπητοί, τό μέτρο τῆς ἐν Χριστῷ πτωχείας –γιά νά μή θορυβηθοῦμε– εἶναι αὐτό πού λέει θαυμάσια ὁ ἀπόστολος Παῦλος: *«Ἔστι πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας»*. Πλοῦτος μεγάλος ὑπάρχει, ὅταν συνδυάσουμε τήν εὐσέβεια μέ τήν αὐτάρκεια. Τήν αὐτάρκεια! *Ἔχω αὐτά· δόξα τῷ Θεῷ, μοῦ φθάνουν. Ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθῆσόμεθα.»*⁵⁴ Ἐχοντας τροφές γιά νά ζήσουμε καί ροῦχα νά ντυθοῦμε, μ' αὐτά ἄς ἀρκεσθοῦμε.

Αὐτό ἰσχύει γιά ὅλους τοὺς Χριστιανούς, νά τό ξέρουμε. Ἄν πάλι κανεῖς θέλει νά προχωρήσει λίγο πιό πέρα, εἶναι δικαίωμά του. Ἀλλά αὐτό τό σημεῖο εἶναι τό μίνιμουμ τῆς προσφορᾶς· ὀφείλει ἀπ' αὐτό νά ξεκινήσει.

Αὐτή ἀκριβῶς ἡ πτωχεία, ἡ μετά θλίψεων καί ἔργων, ἦταν καί ὁ πλοῦτος καί ὁ ἔπαινος τοῦ ἐπισκόπου

53. Ἡ θεραπεία μέ βεντουῖζες εἶναι μιὰ πανάρχαια θεραπευτική μέθοδος κατὰ τήν ὁποία μιὰ κούπα (βεντούζα) προσκολλᾶται στό δέρμα τῆς πλάτης, ἀφοῦ πρῶτα μειωθεῖ ἀπό τό ἐσωτερικό της ἡ πίεση, εἴτε μέ ἀλλαγὴ τῆς θερμοκρασίας εἴτε μέ ἀπορρόφηση τοῦ ἀέρα, ἔτσι ὥστε τό δέρμα καί ὁ ἐπιφανειακός μῦς νά τραβιέται καί συγκρατεῖται στή βεντούζα. Μέ τόν τρόπο αὐτόν κινητοποιεῖται τό αἷμα καί ἡ λέμφος σέ ἐπίπεδο δέρματος καί μυϊκοῦ ἰστού, μέ ἀποτέλεσμα τῆς βελτίωσης τῆς αἱμάτωσης καί τῆς ὀξυγόνωσης τῶν τοπικῶν ἰστῶν.

54. Α' Τιμ. 6, 6-8.

τῆς Σμύρνης, παρ' ὅλο τόν πλοῦτο τῆς πόλεως αὐτῆς. Εἶχε πολὺ ὑλικό πλοῦτο ἢ πόλη· ἀλλὰ ὁ ἐπίσκοπός της ζοῦσε ἐν Χριστῷ θεληματικά φτωχός. Αὐτός ἦταν ὁ πλοῦτος του· ὅπως εὐχομαι νὰ εἶναι καὶ ὁ δικός μας πλοῦτος, ἀγαπητοί μου.

Λάρισα, 18 Ἰανουαρίου 1981